

ХОРАЗМИЙ. МУҲАББАТНОМА

Хоразмий XIV аср ўзбек адабиётида дунёвий лириканинг ривожланишига муносиб ҳисса қўшган шоир. Хоразмий — унинг адабий таҳаллуси бўлиб, аниқ номи бизга маълум эмас.

Ўзбек адабиётида биринчи марта нома жанрини бошлаб берган шоир Хоразмийдир. Унинг «Муҳаббатнома» асари Олтин Ўрда терриориясида ҳукмронлик қилган Муҳаммад Хўжабекнинг илтимосига кўра ёзилган. Шоир ўз асарини Сирдарё ёқаларида ёзганлигини таъкидлайди.

Ҳозиргача «Муҳаббатнома»нинг фақат икки нусхаси фан оламида маълумдир. Улардан бири араб ёзувида бўлиб, XVI асрда кўчирилган, иккинчи нусхаси эса ундан анча олдинроқ, уйғур ёзувида кўчирилган, унда анча камчиликлар мавжуд. Ҳар иккала нусха Лондондаги Шарқ қўлёзмалари музейида сақланади.

«Муҳаббатнома»нинг XVI асрда кўчирилган ва Британия музейида сақланаётган нусхасининг фотокопияси асосида совет турколог олимлари илмий ишлар яратишган.

«Муҳаббатнома» асари ошиқнинг ўз маъшуқасига ёзган шеърини мактублари формасида тузилган. Асар 11 номадан иборат бўлиб, унинг 8 номаси ўзбек тилида ва учтаси (4, 8, 11) форс-тожик тилида ёзилган.

Маълумки, форс-тожик тилида яратилган номаларда маълум анъанага қатъий амал қилинади. Хоразмий ҳам шу традицияни сақлаган. Нома жанридаги асарлар худога ҳамд, пайгамбарларга наът билан бошланиб, сўнгра асарнинг кимга бағишланганлиги ва унинг мадҳи, лирик чекиниш — ғазал келтирилади. Шундан кейин эса асарнинг ёзилиш сабаби айтилиб, номалар келтирилади. Ҳар қайси номадан кейин маснавий ёки ғазал берилади. Натижада асар яхлит бир композицион қурилишга эга бўлади. Хоразмийнинг «Муҳаббатнома» асари ҳам шу тарзда тузилган.

Асарнинг ёзилиш йилни шоирнинг ўзи ҳижрий 754 йил (мелодий 1353 йил) деб айтади.

Ушбу тўпلامга киритилган «Муҳаббатнома» асари биринчи дафъа ҳозирги ўзбек ёзувида тўла ҳолда нашрга тайёрланди. Бу эса ҳозирги замон ўқувчиларини XIV аср ўзбек дунёвий адабиётининг энг нодир ва ғўзал бадийи намунаси билан яқиндан танишишларига имкон яратади.

ХОРАЗМИЙ

МУҲАББАТНОМА

АВВАЛ ҚУРУШГОНИН АЙТУР

Тун оқшам ким кўрунди байрам ойи,
Муҳаммад Хўжабек давлат ҳумойи.

Буюрди урга шодирвон урулди,
Қадаҳ келтурдилар мажлис қурулди.

Ҳусайний пардаси узра тузуб соз,
Муғанний бу ғазални қилди оғоз.

ҒАЗАЛ

Чи маҳрўе ту, эй сарви сарафроз,
Ки мемонад ба рўят гулдаҳан боз.

Ба ёди қоматат мебўсамаш пой,
Ниҳолероки мебинам сарафроз.

Бадон монад туро дур дар баногўш,
Ки гардад Зухра бо хурцид ҳамроз.

Хати сабзат бирезад жаъди мушкин,
Чу тўтибаччаи дар чангали боз.

Чи монанд бо лабат ҳар лаълу ёқут,
На дар ҳар хотаме мебоцад эжоз.

Ту бо мо то тавони ноз меқун,
Ки хуш бошад зи ёри нозанин ноз.

Каманд афкан чу зулфат ҳиндуде нест.
Чу чашмат тез турки новак андоз.

Ту султони сарири мулки ҳусни,
Ба мо бечорагон гаҳ гоҳ пардоз.

Гулистон кай бувад холи зи булбул,
Жамоли рўйи хубон бе назар боз.

Хушо рўзеки Хоразмий бимолад,
Қадамҳон туро бар дийдаҳо боз.

БАЕНИ ВОҚИИН АЙТУР

Табассум қилди айди, «Эй фалони,
Кетурдил бизга лойиқ армуғони.

Кўнгул баҳринда кўп гавҳарларинг бор,
Очунда порси дафтарларинг бор.

Муҳаббат нардени кўплардин ўттунг,
Шакартек тил била оламини туттунг.

Тилармен ким бизинг тил бирла пайдо,
Китоби айласанг бу қиш қотимда.

Ким уш елтек кечар айёми фоний,
Жаҳонда қолса биздин армуғони.

Қабул қилдим ер ўлтум айдим, эй шоҳ!
Эшикинг тупроғи давлатли даргоҳ.

Кучум етмишча кўп хизмат қилойин,
Жаҳонга неку отингни ёйин.

Бу кун тонгқа текин май нўш қилгин.
Бадиҳа бу ғазални гўш қилгин.

ҲАЗАЛ

Юзунгда кўрдум, эй жон байрам ойин,
Мунунг шукронаси қурбон бўлойин.

Агар кун туғмаса ҳам ёқту қилғай,
Юзунг нури бу дунийнинг саройин.

Гар Афлотун сенинг ишқингда тушса,
Берур елга қамуқ тадбиру ройин.

Шакартек тил била тўти тилингиз,
Неча кўп сайд этар жонлар ҳумойин.

Саодат бирла бахт икиси бичти,
Бўйингизга латофатнинг буқойин.

Ижозат берсангиз тонг ёқтуситек,
Жаҳонга ҳуснунгиз жовин ёйин.

Сиза теб келди, Хоразмийни асранг,
Ким асрарлар қамуқ шаҳлар гадойин.

МАСНАВИЙ

Дависқинча ғазал шаҳ гўш қилди,
Манго хилъат кинюроб қўш тутти.

Бир оз кечти доғи мажлис исинди,
Қадаҳ жаврулди-ю, май бошқа минди.

Яна фурсат била бўлдум маҳални,
Уқудум хизматинда бу ғазални.

ҲАЗАЛ

Яротқон ким тан ичра жон яротти,
Сени кўрклуқлар узра хон яротти.

Қуёш янглиғ юзунгизни ёрутти,
Фалактек бизни саргардон яротти.

Халойиқ қибласи бўлди жамолинг,
Ушал кунким сени яздон яротти.

Тулун ой таъбия сарв узра қилди,
Ой ичра гунчаи хандон яротти.

Жамолингни жаҳонга жилва қилди,
Мени ул сурата ҳайрон яротти.

Эшиттинг эрса Юсуфнинг жамолин,
Сени ҳусн ичра сад чандон яротти.

Қарим тангри камолин қилса изҳор,
Сен ойни бўйла бенуқсон яротти.

Зиҳи қодир ким ул бир қатра сунни,
Муҳаббат гавҳаринга кон яротти.

Азалда қилди Хоразмийни муҳтож,
Тоғи манзурини султон яротти.

Китобат бошладим анжома етгай,
Муҳаббатнома Мисру Шома етгай.

Бу хон узра салои ома қилдим,
Муҳаббатномани ўн нома қилдим.

Қилойин икки бобин порсий ҳам,
Ким атлас тўн ярошур бўлса муълам.

Бурун алқисса бек мадҳин аёйин,
Уш андин сўнгра нома бошлағойин.

* * *

Зиҳи арслонюрак Қўнғирот уруғи,
Кичик ёшдин улуғларнинг улуғи.

Саодат маъдани иқбол ганжи,
Муҳаммад Хўжабек олам кунжи.

Уза жонсиз тан эрди мулк сенсиз,
Шаҳаншоҳ Жонибекхонга етансиз.

Сипоҳинг тақвиятлар динга берур,
Фаридун ганжини мискинга берур.

Сулаймон салтанатлиқ подшо сен,
Масих анфослик Юсуф лиқо сен.

Ошар йелдин сенинг йилганда отинг,
Қуёш янглиқ жаҳонни тутти отинг.

Агар минг йил тирилса Ҳотами тай,
Сенинг отинг эшитгач ерлар ўпгай.

Эрур давлатқа дийдоринг тафовул,
Бўлубтур талъатингго муштарий қул.

Улус туттунг қамуқ ақлинг кучиндин,
Черикта қон томар қамчинг учиндин.

Санго жуду шижоат бўлди пеша,
Шижоат бирла жудунгдин ҳамиша.

Гаҳе Ҳотам уёлур базм ичинда,
Гаҳе Рустам юпонур разм ичинда.

Қачонким икки саф бўлса муқобил,
Сенинг чокарларинг ўқ кўкраюр бил.

Кирар разм ичра тўйга киру янглиқ,
Ачиқмиш бўри қўйга киру янглиқ.

Агар десам сени Рустам ярарсен,
Қиличинг бирла сафларни ёрарсен.

Агар мадҳинг битиса кўк дабири,
Туганмас минг йил ичра мингда бири.

Неча ким бўлсалар кўк ичра жовид,
Аторид битгачи барбатчи Ноҳид.

Қуёштек давлатинг тобанда бўлсун,
Эшиқингда ети кўк банда бўлсун.

Айтсун банда Хоразмий дуолар,
Карамдин ҳар замон қилғин атолар.

Санодин ўзга навъ атлас тўқуйин,
Қиш ўртада баҳориёт ўқуйин.

Ким учмоқтур сенинг базминг биноси,
Ҳамиша ёз эрур жаннат ҳавоси.

Қадаҳ чаврулди уш бўстон ичинда,
Хуш ичгил роҳни райҳон ичинда.

Чаман фарроши яъне тонг насими,
Гул афшонлиқ қилур бўстон ичинда.

Очилди ёз кечти ул ким эрди,
Чаман Юсуфлари зиндон ичинда.

Чечак япроқлари ерга тушубтур,
Анингтеқ ким ақиқлар қон ичинда.

Кел, эй, учмоқ гули чимгонга чиққил,
Бу кун ўлтурмоғил айвон ичинда.

Бизинг бек ёдиға ишрат қилоли,
Нечақим йўқтурур биз сон ичинда.

Муҳаммад Хўжабек улким Алитеқ,
Укуш жавлон қилур майдон ичинда.

Уқи ногаҳ агар сандонға текса,
Башоғи итланур сандон ичинда.

Аё соҳибқирони ким узарлар,
Қиличингдан адулар қон ичинда.

Укуш йиллар яротқон боқий тутсун,
Ҳаётингни бегим даврон ичинда.

Нишон бермас ким эрса мислингизни,
Проқу Руму ҳам Канъон ичинда.

Хоразмийнинг кетиб ақли бошиндин,
Турур тек сурати йўқ жон ичинда.

ВАСФУЛ ҲОЛ АЙТУР

Нигитсен бода ичкил нуқл ошоғил,
Бугундин сўнг юз эллик йил яшоғил.

Нишоту айш нўшонуш қилғил,
Хирадни май била мадҳуш қилғил.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

ИККИНЧИ НОМАСИН АЙТУР

Саломим гулга элт, эй тонг насими,
Ким эрур Ой қули, Ахтар надими.

Саломиким кўнгул жонона эса,
Эрур кўзлар саводидин битиса.

Саломимни текур ул дилситонга,
Раҳмсиз бевафо жону жаҳонга.

Саломимни текур ул кўрки бойга
Ким, урур чехраси минг таъна ойга.

Саломимни текур ул хуш лиқога,
Қамуқ бошдин-оёқ оби бақога.

Айитқил эй бўюнг тубий бутоқи,
Қулунг (нунг) ҳаддин ошти иштиёқи.

Айитқил эй висолинг умр боғи,
Эшикинг тупроғи кавсар булоғи.

Айитқил эй сўзи ёлгон жафокор,
Қароқлари қароқчи, ўзи айёр.

Айит, эй меҳринг оз ишванг фаровон,
Нетар ул оғизда мунча ёлгон.

Айит, мандни ким ул мискин урур оҳ,
Қачон ингай гадонинг уйина шоҳ.

Қачон қилгай кўзумни ёқту ул ой,
Эрур юзи қуёштек олам орой.

Қачон лаълинг қадаҳлар иўш қилгай,
Карашманг бандани мадҳуш қилгай.

Зиҳи фархунда толиё бахтиёри,
Ким ул ҳазратта бир кун топса бори.

Юзунгдин билгурур давлат ниқони,
Уромунг тупроғи бахт ошёни.

Жаҳон тутти жамолинг дол қилғил,
Бу мискинни бирар ҳам ёд қилғил.

Сенингтеқ подшоҳнинг марҳабоси,
Менингтеқ минг гадонинг хун баҳоси.

Кучум етгунча кўп қилдим вафолар,
Вафолиқ қулни асрар подшолар.

Манго сенсиз ўлумдур бу ҳаётим,
Сенинг меҳринг била йўғрилди зотим.

Кўнгулга ўзганинг меҳрин ёвутмон,
Йироқ (лиқ) бирла мен сизни унутмон.

Эрурман васлингго дойим талабор,
Нечаким тун узун бўлса тонги бор.

Топилгай мақсудум топқунгда бори,
Саодат қилса Хоразмийга ёри.

Оғир уйқучи бахтим неча ётқай,
Висолинг машриқиндин ҳам тонг отқай.

МАСНАВИЙ

Кел, эй, соқий кетурғил жоми Жамни,
Кишининг кўнглидин май юр ғамни.

Ким ошти кўкка оҳим ихтироқи,
Куюрди кўнглуми дилбар фироқи.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

УЧУНЧИ НОМАСИН АЙТУР

Аё хуршидтеқ олам чароғи,
Мунаввар чехрангиз фирдавс боғи.

Қамуқ кўрклуқлар узра подшосен,
Масиҳ анфослиқ Юсуф лиқосен.

Очилса лаълингиз шақкар сочилур,
Кўриб гулғунчанинг оғзи очилур.

Жабинат рӯзи равшан зи кокулат шаб,
Зи хуршидат ба рӯ афтода ғабгаб.

Лаби хандон ба бӯят сабзаи нав,
Шуда қарсу хӯр аз рӯи ту жав-жав.

Хизир бар ёди лаълат медиҳат жон,
Зи лаълат хок бар сар оби ҳайвон.

Ғаҳе мастаст чашмат гоҳ махмур,
Зи чашми хуби мастат чашми бад дур.

Даҳони танги ту чун дийдаи мӯр,
Зи нури рӯи ту бийно шавад кӯр.

Миёни нозикат бас нопададаст,
Магар бар сояи муре ки дидаст.

Ба пеши рӯи хубат маҳ кабутаст,
Қадатро шохи тубий дар сужудаст.

Надори чун маҳ сайёра монанд,
Маҳи гулрӯйи-у шамъи шакарханд.

Жаҳоне дил ба савдоят супурда,
Ба бӯйи себи симини ту мурда.

Туро холест туш бар тарфи рухсор,
Чу занги баччае дар саҳни гулзор.

Намеояд туро тиру камон кор,
Ту бо ин ғамзаи хунхор бигзор.

Ба хуби абруят эй қурратул айн,
Расад сад офарин аз қобу қавсайн.

Мабодо аз жамолат дийда холи,
Ки султонию урдуйи жамоли.

Маро он соади симини ту кушт,
Хирадро бар лаб аз ишқи ту ангушт.

Надорад боғ умри чун ту гулбун,
Зи сар то пой хуби то ба нохун.

Ба рӯят хӯрдаам роҳе дил афруз,
Хушо роҳу хушо рӯй-ю хушо рӯз.

Инони жони ман дар дасти меҳраст.
Ту хуршиди ва аспи ту сипеҳраст.

Вале шоҳон ту бар фитрок дори,
Кужо парвойи ин ғамнок дори.

Маро як қасди жони мекунад дил,
Ба пирон сар жавони мекунад дил.

Нахоҳам бе ту жони мумтаҳанро,
Ки бе жон эътиборе нест танро.

Чу мурге мондаам дар қайди доме,
Димоғам сӯхт аз савдои хоме.

Ба Хоразмий кужо васлат расад оҳ,
Кужо меҳмони дарвеше шавад шоҳ.

Ту чун дарёйи покию мани хок,
Чи нисбат хокро бо гавҳари пок.

Вале то жон бувад дар жусту жӯям,
Забон то ҳаст ман дар гуфту гӯям.

Ману ишқи туву ин шӯру масти,
Найи аз дил берун ҳар жоки ҳасти.

Хаёлат то саҳар бо ман ҳамегуфт,
Шаби алҳақ чи хуш равшан ҳамегуфт.

Қадам дарнеҳ ки дар ишқи мажози,
Ба мақсуде раси гар покбози.

МАСНАВИИ

Ало, эй соқийи жоми маоний,
Маро боядки аз ман вораҳони.

Зи хористон ба гулзорам расони,
Ба базми васли дилдорам расони.

Ду олавро ба як жоме фурушам,
Ба ёди шоҳ Муҳаммадхўжа нўшам,

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

БЕШИНЧИ НОМАСИН АЙТУР

Аё гулчехралар молик рикоби,
Қамуқ олам сенинг ғамзанг хароби,

Латофат мулкининг соҳибқирони,
Мувофиқ суратинг бирла маоний.

Хирадни оздурур ғамзанг хумори,
Янгоқларинг Халиллуллоҳ нори.

Сенинг ҳуснунг қамуқ оламда машҳур,
Юзунгдин кезланибтур хулд аро ҳур.

Қўнгулга жондин ортуқроқ кераксен,
Париу ҳурдин ҳам кўрклуроқсен.

Фаришта кўрса бўлғай сизга мойил,
Сизингдек кимда бор шаклу шамойил.

Ярар жон десалар ёқутунгузга,
Тенг этмон Зухрани Хорутунгузга.

Мен асру бенаво сиз муҳташамсиз,
Латифу нозикку зебо санамсиз.

Қилур ўз жонига қаст ўзи бойиқ,
Гадойиким бўлур султона ошиқ.

Менинг дардимга дармон васл эрур бас,
Вале ҳаргиз улашмас гавҳара хас.

Саботек билмас охир ўз чоғини,
Босар ҳар дам эшикнинг тупроғини.

Қуяр кўнглум сабонинг ул ишидин,
Нечукким куйса хирманлар ёшидин.

Кулар ой ҳуснунгга гултек энгингиз,
Қародур лола кўнглитек менгингиз.

Манго учмоқ эрур васлинг ҳузури,
Юзунгдин шуъла урур тенгри нури.

Уромунг итларининг иттиҳоди,
Қўнгуллар мақсуди жонлар муроди.

Чечак дермен юзунгузго қамар ҳам,
Халойиқ севганин холиқ севар ҳам.

Сенинг ишқинг каманди бизни тортар,
Жамолинг равнақи оламни ўртар.

Ушул кунким, сени холиқ яратти,
Сени дилбар мени ошиқ яратти.

Манго топқунгда ҳаргиз бўлмади сон,
Киши ул салтанатни бўлмас инсон.

Анингким сидқи бўлса сизга зоҳир,
Ани сизинглар асрар бўлур охир.

Нечаким берса чехранг кўзлара нур.
Чечактек бўлмагил ҳуснунгга мағрур.

Сенинг ишқингда Хоразмий йўқолди,
Валекин ер юзинда оти қолди.

МАСНАВИЙ

Кел, эй, ой юзлу дилбар тут бирор қўш,
Бирор қўш бирла қилгил бизни мадҳуш.

Бўлоли айшу ишрат пешалардин,
Қутулсун кўнглумиз андешалардин.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

ОЛТИНЧИ НОМАСИН АЙТУР

Аё бўйи санубар, чехраси ой,
Қуёш янглиғ жамолинг оламорой.

Хатинг тўтиси лаъл узра қўнуб бор,
Берибтур пистага қанду шакарбор.

Турубтур кўзда қаддингиз хаёли,
Анингдекким сув узра тол ниҳоли.

Сенинг чеҳрангда эй фирдавс сарви,
Энгин қон бирла юр чимгон тазарви.

Юзунг нури қуёшнинг нуриин ўртар,
Сақоқинг шуъласи оламни ўртар.

Утурсанг, ўлтурур фитна кетар ғам,
Агар қўпсанг қиёматлар қўпар ҳам.

Сумантек оразинг гулдур тикансиз,
Манго дўзах эрур учмоқ сенсиз.

Юзунгузда кўрунур кўзгутек нур,
Бўюнгузға латофат қисвати туз.

Тишинг, лаълинг гуҳар жон дуржи ичра,
Юзунг қошинг Қуёш, Ой буржи ичра.

Не билур қадрингизни текма нодон,
Гуҳар қадрини аъмо билмас, эй жон.

Кўзимдин ҳар замон йўлтек фаровон,
Висолинг орзусиндин кўп оқар қон.

Кўнгуллар оҳидин иймонгил эй моҳ,
Ким ойина тунар кўп қилсалар оҳ.

Жаҳон тутти қаро зулфунг балоси,
Куюрди халқни чеҳранг юлоси.

Буйунсундум бу йўлда минг балоға,
Кўнгул парвона бўлди ул йўлоға.

Билурсизким эрур айём фоний,
Нелук ҳаддин ошурурсиз жафони.

Жаҳонда салтанатро қул била хуш,
Чаманнинг гуллари булбул била хуш.

Қачонким шод эсанг, ғамгина раҳм эт,
Агар султон эсанг, мискина раҳм эт.

Сенинг зулфунг каманди бизни тортар,
Жамолинг равнақи оламни ўртар.

Бўлур ҳаққо зиёдат дийда нури,
Қачонким бўлса мен дилбар ҳузури.

Суюрмен кўзни сизни кўрмак учун,
Юрурмен ерда изни кўрмак учун,

Қулунг не қилсун ўз ҳаддини тақсир,
Кўнгул бир, қибла бир, жонона ҳам бир.

Муҳаббаттин туғар минг турли асрор,
Кўнгул асрорини жон бирла асрор.

Чечаксен банда сайрар булбулунгдур,
Неча боринча Хоразмий қулунгдур.

МАСНАВИЙ

Кел, эй соқий, кетургил долагун май,
Ким ул май қилди кўпни Ҳотами-тай.

Суроҳий тўлса куп, оғзин очолинг,
Бу кун майхонада ярмоқ сочолинг.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

ЕТТИНЧИ НОМАСИН ЛИТУР

Аё зебо санам шоҳи қабойил,
Таолиллоҳ зиҳи шаклу шамойил.

Шакар эрнинг қачон сўз қилса оғоз,
Қилур жон тўтиси танларда парвоз.

Шакарму эрнингиз ё қанд, ё жон,
Уёлур лаълингиздан оби ҳайвон.

Қачонким бўлса тор оғзинг шакарбор,
Сабо гулғунчанинг оғзини йиртор.

Қаро қошингда юз минг фитналар бор,
Қўзунг оҳуси арслонларни овлар.

Санго пайваста эй кони малоҳат,
Кўзунг қошинг била ўқ ё не ҳожат.

Сўзунг Ширин ўзунг Хисравдин афзун,
Бўлур Лайли сенинг ҳуснунгга Мажнун,

Билик билмак ичинда жавҳарисен,
Вале ҳусн ичра жавҳардин арисен.

Қуёш ҳар кун юз урур ул қобуққа,
Жамолинг солди Юсуфни қудуққа.

Қаро кирпукунгга қундуз тенголмас,
Сақоқингни ёқанг киши ўпар бас.

Дудоғингдин кўнгул жон ҳосил этмас,
Аёқинг тупроғин ўпсам не етмас.

Тилармен ким юзунгга сажда қилсам,
Висолинг қадрининг шукрини билсам.

Сенинг ишқингда бағримдин оқар қон,
Жамолингнинг тамошосин тилар жон.

Жамолингдин хирад шайдо бўлубтур,
Ичим бағрим қамуқ савдо тўлубтур.

Қачон ўлсам санго қадрим билургай,
Бу йўлга тушса Афлотун телургай.

Карашма бирла ошиқ ўлтурурсиз,
Сиз ўлтурган киши ўлгайму ҳаргиз.

Қилибтур халқни шайдо карашманг,
Қиёматлар қўлар пайдо карашманг.

Нечук меҳрингни жонимдин бўёйин,
Кўнгул сиздин олиб кимга беройин.

Биҳамдуллоҳ сенинг ҳуснунг чоғинда,
Еримиз бор эшикинг тупроғинда.

Тирик бўлунг шаҳо даврон боринча,
Қулунгузмен танимда жон боринча.

Умр кечти қамуқ савдо ичинда,
Неча юзгай киши даръё ичинда.

Кўнгул икки жаҳонни кўзга илмас,
Сенинг ишқинг умрнинг ҳосили бас.

Жаҳондин ошуну минг йил қилди холиқ,
Сенинг ҳуснунгга Хоразмийни ошиқ.

Довур сизнинг турур даврон боринча,
Қулунгузмен танимда жон боринча.

МАСНАВИЙ

Кел, эй соқий, назардин солмоғил гал,
Кетур ул майки бўлғай бизга сайқал.

Эрур бечора Хоразмий муроди,
Ики оламда дилбар иттиҳоди.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

САҚҚИЗИНЧИ НОМАСИН АЙТУР

Ало, эй, ояти лутфи илоҳи,
Ту дар иқлими хуби подшоҳи.

Жамолат фитнаи офоқ гашта,
Ду абруят ба хуби тоқ гашта.

Гаҳе лаълат диҳад ёкутро об,
Гаҳе чашмат диҳад Хорутро хоб.

Зи қаддат монда пой сарв дар гил,
Рухат афканда маҳро шўъла дар дил.

Зи шарми рӯи ту хуршиди ховар,
Кашад дар сар зи шаб то субҳ чодар.

Баровард аз жаҳон ҳусни ту ғавфо,
Фалак дар жустужўят бе сару по.

Зи килки нақшбанди сунъи бечун,
Наёяд сурате ҳамчун ту мавзун.

Дилам аз соғари базме аластаст,
Ки чун чашми хушат пайваста мастаст.

Шабихун кардани чашми ту то кай,
Ҳама бар жони ман хашми ту то кай.

Дар ин мазҳаб агарчи хун баҳо нест,
Макун хун бар дарат кинжо раво нест.

Чу хоки рӯят омад каъбаи жон,
Нашояд кардан андар каъбаи қурбон.

Чи меғӯям ман охир ин хаёласт,
Ки жон аз ишқи ту бурдан маҳоласт.

Висоли шаҳ чу хоҳад марди дарвеш,
Занад оташ ҳаме дар хирмани хеш.

Кунун бошадки ҳамчун тан барин жой,
Фитад ногаҳ сарам чун шамъ бар пой.

Агар парвона жон бар каф надорад,
Ба гирди шамъ гардидан наёрад.

Маро сад жон агар бошад ба ҳар мӯй,
Фидои сокинони ин сари кӯй.

Зи ҳуснат оламе афтода дарҳам,
Сазад к-аз бевафои ҳамчу олам.

Дари ишқи ту аввал ман кушодам,
Аз он чун ҳалқа бар дар уфтодам.

Зи кор афтодаи дар кори ишқам,
Самар шуд з-он ҳаме дар кори ишқам.

Магар огаҳ наи аз нолаи ман,
Дар ин тӯфон зи сейли жолаи ман.

Сарам аз ишқи ту боло гирифта,
Зи ашқам оламе даръё гирифта.

Зи ҳоли зори ман бингарки гардун,
Чи сон ҳар дам ба доман меҳурад хун.

Агар дил дар ҳавоят чарх бастӣ,
Зи бори меҳнатат дарҳам шикасти.

Ғамат чун кӯҳу ман умре тапидам,
Ба як мӯй ончунон кӯҳе кашидам.

Макун бедод метарс аз қатоли,
Ки аз хуни манат бошад вуболи.

Бинои аҳдро обод мекун,
Ба ёде гаҳ гаҳам дилшод мекун.

Дар он дам кофаринеш гашт мавжуд
Ҳавоят дар ҳувайдои дилам буд.

На чун ҳар бод паймои ба кӯйе,
Шавам дар жустужӯи рангу бӯйе,

Чу хоке гарчи дар кӯи ту хорам,
Зи хоки дарғаҳат сар бар надорам.

Чу сарв озод ҳар озод мебош,
Чу гул аз ҳусни хубат шод мебош.

Саодатро жамолат бод манзур,
Ба сад манзил зи ҳуснат чашми бад дур.

Пас аз умреки Хоразмий шавад хок,
Дами ишқи туро гӯяд бар афлок.

Рақам бар жони ман зад хомаи ишқ,
Ба болои ман омад жомаи ишқ.

Навои ишқи ту оғоз кардам,
Чу чанги базми дилро соз кардам.

Сипоҳи субҳ бар шаб буд пирӯз,
Ки иншо гашт ин сарнома то рӯз.

Агар з-ин пеш пардозам ба гуфтор,
Ҳусайнийро намонад рӯзи бозор.

МАСНАВИИ

Ало эй соқии навбода бархез,
Биёр он кӯҳна май дар коми жон рез,

Қи месўзад маро жон аз тафу тоб,
Магар биншинад ин оташ бадон об.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

ТУҚҚУЗУНЧИ НОМАСИН АИТУР

Аё оҳу назарлар шахриёри,
Ҳусн майдонининг чобуксувори.

Қилич урсанг қулунгман жовидона,
Вагар ўқ отсангиз бағрим нишона.

Таним боринча сендин юз жовурман,
Эшикиннг тупроқиндин бош кўтурман.

Қамуқ умрум сенинг нозинг фидоси,
Менинг кўнглум қуши бозинг фидоси.

Латифу нозикун Юсуф лиқосен,
Зарофат бирла оламда аламсен.

Нечаким илмасангиз кўзга бизни,
Кўнгул жон ичра асрар меҳрингизни.

Ғанимат ту (р) умур навқони бизга,
Мубоҳ эрур кўнгуллар қони сизга.

Жамолиннг мадҳидин офеқ тўлди,
Санго олмоқ кўнгулни хатм бўлди.

Ачиқ сўзи Қирим шаҳдиға ўхшар,
Жамол айёми гул аҳдиға ўхшар.

Сени кўрса кечар тарсо санамдин,
Вужудқа келмади септек адамдин.

Қачон зулфунг насимди Рума эсгай,
Ким ул ё қошларинг зуннор кесгай.

Манго ишқинг йўлинда қон кўрунур,
Юзунг ойинасинда жон кўрунур.

Яротти ой бикин зебо сени ҳақ
Ким, уш чеҳранг берур оламға равнақ.

Мени қилди фалактек бесару пой,
Тоғи минг йилда сендек туғмағай ой.

Жаҳоннинг фитнаси усрук кўзунгда,
Аён Исо дами ширин сўзунгда.

Қишининг покларға кўнгли тортар,
Ҳусн худпок доманлиқтин ортар.

Агар кўрса сени ҳам лола сўлгай,
Сенингдек гул магар учмоҳда бўлгай.

Аёқинг ўпмакин қул қилди одат,
Сулаймон бўлмади мундоқ саодат.

Висолингнинг бу кун шукрин қилурман,
Хаёлинг кўзда учқонин билурман.

Қуёш акси юзунгдин роҳ ичинда,
Сенингдек йўқ чечак учмоҳ ичинда.

Қулунг кўптур вале мен инжу қулмен,
Висолинг қадрини билмас дугулмен.

Кўнгул сенсиз тиламас танда жонни,
Кўрар юзунгда Хоразмий жаҳонни.

МАСНАВИЙ

Кел, эй соқий, кетур паймона бизга,
Иноятлар қилур жонона бизга.

Ичолинг бодани жонон юзига,
Хизир суйин сочолинг жон юзига.

Сабурдин яхши йўқтур пеша қилсам,
Бу йўлда сабр йўқ андиша қилсам.

ЎНУНЧИ НОМАСИН АИТУР

Аё, номеҳрибон аҳди бақосиз,
Жаҳон елтек умур гултек вафосиз.

Қамуқ ёқут эринли сўзи дурлар,
Вафосизлиқни сиздин ўгранурлар.

Умур меҳнат била поёна келди,
Кўнгул жаврунг алидин жона келди.

Мени ўлтурди ишқинг бермадинг дод,
Борурмен остонангдин ёр хайрбод.

Кўзум кўрди жамолинг шевасини,
Кўнгул тотмади боғинг мевасини.

Эрур жон мақсуди эрнинг наботи,
Хуснунг ҳам бўлур охир закоти.

Санго то бўлдум эй жон ошномен,
Жафонг элгиндин усру мубталомен.

Салойин ўзуми ўзга диёра,
Кўнгулни боғлағойин ўзга ёра.

Толим гулчехра наргис кўзликлар бор,
Шакар дудоғли ширин сўзликлар бор.

Вале кўнгул қутулмас домингиздин,
Қамуқ шақкар томар дашномингиздин.

Боғингласанг қоним султосен охир,
Кўзумга нур танимга жонсен охир.

Довур сизнингдурур даврон боринча,
Қулунгузмен танимда жон боринча.

Билурменким сизингдек бўлмай, эй жон,
Бўйунсундум жафога — қулмен, эй жон.

Қиши қайда улардин билса бўлмас,
Ҳақиқат ёридин айрилса бўлмас.

Хирад бирла жаҳон афсонаси мен,
Вале занжирингиз девонаси мен.

Ўлумдур бизга жононсиз тирилмак,
Маҳол эрур тана жонсиз тирилмак.

Кўнгул меҳри назар йўлиндин ортар,
Нигори жаврини жон бирла тортар.

Хусни то ҳувайдо қилди холиқ,
Хусн бирла вафо бўлмас мувофиқ.

Жафодин инграмас бу йўлда ушшоқ,
Вафодин жаврингиз минг қатла хушроқ.

Эвурмен юз нечаким келса меҳнат,
Жафо сиздин, тағи биздин муҳаббат.

Уғон Юсуф жамолин сизга берди,
Муҳаббат кимиёсин бизга берди.

Бу Хоразмий муҳаббат номасини,
Аторид кўрди солди хомасини.

МАСНАВИЙ

Кел, эй соқий, кетургил хуш сабуҳи,
Ким ушбу дам эрур жоннинг футуҳи.

Ичолинг бодани гуллар сўлисар,
Танимиз оқибат тўпроқ бўлисар.

Бу ерга етти сўз таъхир бўлди,
Бурун ун дедим, ун бир бўлди.

УН БИРИНЧИ НОМАСИН АЙТУР

Ало, эй шамъ, жамъи пок бозон,
Чу шамъ аз меҳри рўят ҳар гадозон.

Рухи хубат гули боғи биҳиштаст,
Қазо бар хотамат хатте навиштаст.

Ки мулки хусро соҳибқирони,
Мақун бо ошиқон номехрибони.

Лабат он ё шакар, ё оби ҳайвон,
Суҳанҳоят ҳама ширинтар аз жон.

Даҳони ғунча аз лаъли ту хунаст,
Надонам то зи рўят лола чунаст.

Зи чашмат низ бемораст наргис,
Магар сарваст озода қадат бас.

Агарчи сарвро озод номаст,
Хаёли нахли қаддатро гулом аст.

Дарахти қомататро себу гулнор,
Турунжи ғабғабат дар жон занад нор.

Биҳишти лолазор аз ғозаи туст,
Жаҳон андар, жаҳон овозаи туст.

Ба шаккарханда бикшои даҳонро,
Пур аз жон сози атрофи жаҳонро.

Шаби васли ту моро умри жовид,
Зи ҳуснат заррае сад қурсу хуршид.

Чу меафтад назар бар рӯи жонон,
Ҳамегӯямки эй ойинаи жон.

Гадои муҳтарам Жамшед гаштаст,
Дилам ҳамхонаи хуршед гаштаст.

Ба рӯят мондаам чун нақши айвон,
Тамошо мекунам бар сунъи яздон.

Жамолат кард оламро мунаввар,
Зиҳи ҳусну жамол оллоҳу акбар!

Ба сад жон куштаи ишқи ту шуд дил
Ки мегардад ҳаёт аз ишқ ҳосил.

Маро ид аз жамоли фаррухи туст,
Ба чашмам рӯшноӣ аз рухи туст.

Мани ошифта дил ин кеш дорам,
Ки гар қурбон куни сар пеш дорам.

Зи меҳрат гаштаам машҳури офоқ,
Зи хокам бӯи меҳр ояд зи ушшоқ.

Касе кӯ меҳри жононе надорад,
Агар Исо бувад жоне надорад.

Руҳи хуршид зард аз ранжи ишқат,
Шаҳон мотанд дар шатранжи ишқат.

Ту султони-у, ман мискин асирам,
Бувад рӯзеки дар пой ту мирам.

Ғамат то чанд сӯзад синаҳоро,
Жамолат тийра кард ойинаҳоро.

Диламро гаҳ навози гаҳ гудози,
Зи дилбандон хуш ояд дилнавози.

Туро бо моҳрӯён подшоҳест,
Муҳаббатҳои ман бо ту илоҳист.

Жаҳонро навбаҳори тоза бишкуфт,
Чу Хоразмий Муҳаббатномае гуфт.

Вале бе дилситон жоне надорад,
Муҳаббат гарчи поёне надорад.

Агар пурси чи мебошад муҳаббат,
Муҳаббат онки нагреси зи меҳнат.

Кужойи соқие май деҳ равонам,
Ки к-аз май тоза мегардад равонам.

Ало, эй баҳти хоб олуда бархез,
Майи дӯшин биёвар зуд бархез.

Таманноҳи хуш доранд ҳар кас,
Маро маъшуқ даме мебояду бас.

Ироқий мутрибе хоҳам хуш илҳон,
Ки ҳонад ин ғазалро дар Сафоҳон.

ҲАЗАЛ

Бие, эй сарв, қадди гул баногӯш,
Майи гулгун ба рӯи хештан нӯш,

Агар ҳарчанд ҳам хомаст бода,
Барорад з-оташи рухсори ту ҷӯш.

Нигоро чашмаи меҳри ту дорад,
Нихон ҳар заррае сад чашмаи нӯш.

Ҳамекӯши ҳама дар дилрабонӣ,
Замони ҳам ба дилдори ҳамекӯш.

Ба умри хеш боре дўш будам,
Ба ту зону, ба зону дўш бар дўш.

Ба коми хештан худро дигар бор,
Магар дар хоб бинам чун шаби дўш.

Хушо сарвеки ҳамчун хирмани гул,
Ба сад ҳийла намеғунжад дар оғуш.

Ту масти шергир аз бодаи ҳусн,
Мани мискин хароб аз ишқ мадҳуш.

Димор аз жон Хоразмий барорад,
Ба теги ғамза он турки сияҳпўш.

Сухан бисъёр дорам лек чашмат,
Ишорат мекунад ҳардамки хомуш.

МУНОЖОТ

Илоҳи ёқту қилғил жонимизни,
Халалдан соқлағил имонимизни.

Тикондин қудратинг пайдо қилур гул,
Хато кўп келди мен қуддия кечургул.

Аё, фархунда толеъ, талъати кун,
Сени тенгри муродингга текурсун.

Муҳаммад Хўжабек Жамшиди сони,
Жаҳоннинг орзуси, халқ хони.

Саодатни ҳунарға ёр қилғил,
Ҳунардин бизни бархурдор қилғил.

Сўзум бикрини кўргуз шаҳға ширин,
Шаҳиким қилди хисравларни ширин.

Аёйин эмди бир қитъа эшитгил,
Нечукмен ҳолу аҳволимни билгил.

ҚИТЪА

Тамаъ доминда қолур қуш эмас мен,
Тилим айвон уза учқон Ҳумомен.

Қиличтек тил била туттум жаҳонни,
Қаноат мулки ичра подшомен.

Харобат ичра масжидда ерим бор,
Қим уш ҳам риндмен, ҳар подшомен.

Неча ҳашматли султон бўлса бўлсун,
Айитмон мол учун мадҳу саномен.

Қиёматқа текин қолсин отинг теб,
Сенинг топқунчда бўлдум ошномен.

ХОТИМАТУЛ-КИТОБ

«Муҳаббатнома» сўзин мунда айттим,
Қомуғин Сир яқосинда битидим.

Назар бирла агар Жамсен гар Осаф,
«Муҳаббатнома» қилсанг мушарраф.

Уқиғил фотиҳа, дур қибла ёни,
Суюнсун банда Хоразмий равони.

Бу дафтарким бўлубтур Миср қанди,
Ети юз элли тўрт ичра туганди.

Тугатмакликка ҳақ берди иноят,
Эшитгил эмди ҳам бир хуш ҳикоят.

ҲИКОЯТ

Маро солеки сўйи Шом шуд рой,
Басе будам сувора бар сари пой.

Асо дар дасту кафше зери каш буд,
Ба ҳар ҳоле ки будам низ хуш буд.

Яке обам ҳамедоду яке нон,
Чу зулфи дилбарон заврақ паришон.

Таваккал кардам аз даръё гузаштам,
Зи сар то пой мулки Рум гаштам.

Бар ҳар ғореки абдоле шунидам,
Ба качкуле ба сарвақташ расидам.

Ба шомам баъд аз он доданд дастур,
Гирифтам роҳи Шом аз мулки Тайфур.

Рафиқе доштам озодае буд,
Жавону поку саййид зодае буд.

Ду гесу тоб дода бар сари дӯш,
Фалакро дар кашида ҳалқа дар гӯш.

Гаҳе далқи гарони дар бари ў,
Кулоҳи боязиди бар сари ў.

Фақире хуш зи фақраш пеш сабру,
Чу хуршиди ниҳон дар зери абру.

Баҳам буд оби хӯр ширин агар шӯр,
Сулаймони шуда ҳамкосаи мӯр.

Зи айвони салотин карда парвоз,
Хумойи гашта бо гунжишк ҳамроз.

Гаҳе бар гул гаҳе бар хор будем,
Ҳамадар бешау кӯҳсор будем.

Ҳама рафтем умдо ногаҳонаш,
Яке дашном дод аз корвонаш.

Ки Саййид нести ҳошо гадои,
Ки мегӯяд зи насли мустафои.

Дар он раҳ пирмарде буд тарсо,
Ки мешуд сӯи қудсу дайри мийно.

Довон омад гирифт он хожаро даст,
Ки моро дар таратбидан маъбаде ҳаст.

Дар ў бошад кунун сесад сӯм хар,
Мурассаъ жумла бо ёкугу гавҳар.

Ҳамедоданд иро неку ҳам бад,
Ки як хар чор сӯм дорад на сесад.

Вале он жумла онҳоеки ҳастанд,
Ҳама баҳри хари Исо парастанд.

Ҳамебӯсанд ҳар якро ба сад жон,
Ки охир з-ин ҳама бошад яке он.

Ҳама гуфту бимонд аз раҳ бадар шуд,
Ба гумроҳи худро роҳбар шуд.

Чу тарсо таънаи исломиён кард,
Ҳамон дам хожа истиғнои он кард.

Замин бӯсид то будем ҳамроҳ,
Басе хизмат намуди гоҳу бегоҳ.

Ту ҳам дар зулмате шамъе бар афрӯз,
Мусулмони зи тарсоён биёмӯз.

Сари мӯе дили содот махрош,
Чу Хоразмий муҳиби хонадон бош.

Агар дори қаноат дар фақири,
Ба вақти худ ту ҳам шоҳу амири.

Хушо вақтаст ки айши тоза дори,
Бисоти нек беандоза дори.

Мабар савдои хоми к-он казофат,
Даме обу лаби нонат кафофат.

ИЛТИМОСИН АЙТУР

Муни ким ишқ бирла бир ўқуғай,
Ҳақиқат оламини мунда бўлғай.

Айитқон бу китобни ҳам битигай,
Тилармен ким дуода ёд қилғай.

ФАРД

Нисзим бу турур сендин нигоро,
Унутма бандани баҳри худоро.